

LELENCZEK és LELENCZHÁZAK

ÍRTA

Dr. TURCSÁNYI IMRE

BUDAPESTEN, 1901.
WERBŐCZY KÖNYVNYOMDA
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
IV., Vármegye-utca 11 - 13.

A kultúra fejlődésével az altruizmus megnyilatkozását szemmel láthatólag tapasztaljuk a társadalomban. A civilizáció legnagyobb vívmányának tekinthetjük, hogy az emberi lelkekben a mások iránt táplált érzelmek önzetlenül mutatkoznak. Ott, a hol legkevésbé van alkalma a jótékonyságnak arra, hogy a hála érzetével a tett jót recompenzálva lássa, ott nyilatkozik meg leginkább a kultúrával párhuzamosan fejlődő altruizmus. A jótékonyságnak ily önzetlen megnyilatkozása a lelenczek, árva és elhagyott gyermekekről való gondoskodás.

Nem az államoknak önérdékből származó kényszerűségére – hogy mennél több életet mentsen meg a saját szolgálatára – vezethető vissza a lelenczházak megalakulása, hanem nagyobbára a társadalomban kifejlődött önzetlen jótékonyság adta meg erre az impulzust.

Ha a lelenczházak történetén végig tekintünk, mindezt beigazolvva látjuk, mert mindenhol a közadakozás, részint társadalmi, részint egyházi közjótékonyság vetette meg, még az állami lelenczházak alapját is.

A lelenczházak létesülését nagyobbára gátolta egyes moralisták és ezekkel együtt a társadalom nagy rétegének azon felfogása, hogy míg egyrészt a lelenczházak az erkölcsöket károsan befolyásolják, addig másrészt nemcsak hogy nem csökkentik, hanem még növelik a törvénytelen gyermekek számát és a csecsemők halandóságát.

A lelenczházak megalakulása óta a törvénytelen gyermekek számának gyarapodása azonban statisztikailag beigazolást nem nyert. Az a körülmény, hogy lelenczház van, bizonyára egy nőnek sem ad impulzust arra, hogy magát a bűn karjaiba vesse; s lélektanilag nem is valószínű, hogy a nő, mielőtt a ballépést elkövetné, hidegen és számítóan születendő gyermekére és a lelenczházra gondolna. Másrészt, a mi a csecsemők halandóságát illeti, a modern lelenczházak évkönyvei ékes bizonytságot nyújtanak arról, hogy a csecsemők halandósága azoknak lelenczházi gondozása és ápolása mellett kisebbedett, egészségi állapotuk javult; pedig jól tudjuk, hogy azon csecsemők, kiket a lelenczházba hoznak, sötét nyomorból kerülnek ki és nagyobbára rosszul táplált szegény szülők ivadékai, úgy hogy az anyag, mely a lelenczházba kerül, gyenge, elsatnyult, beteges; mindennek daczára azonban tapasztalhatjuk, hogy ezen óriási hátrányok mellett a lelenczházaknak gyermekhalandósága elég kedvező. Nem is lehet kérdés tárgya, hogy az oly gondos felügyelet és ápolás alatt álló csecsemőknél nagyobb legyen a halandóság, mint azon gyermekeknél, kik otthon nyomorgó szüleitől elhanyagolva, felügyelet, kellő ápolás és táplálás nélkül ezerszámra pusztulnak el.

Hiába is jajdulnak fel tehát a moralisták, mint *Malthus* és *Necker*, a kik igyekeztek kimutatni, hogy a közjótékonyság intézményei, különösen a lelenczházak, rontják az erkölcsöket és a kik szerint az emberiség nyomora egyenes arányban áll a jótékonyság fejlődésével; a tények az ellenkezőt bizonyítják.

Az ókor durva erkölcsű, politheista népeinél, a melyek a gyermekkivevést és gyermekgyilkosságot nem csak hogy nem tartották bűnös cselekedetnek, hanem néha még törvényileg el is rendelték, ter-

mészerszerűen lelenczházakról nem lehet szó. Voltak ugyan egyes nemesebb törvényhozók, a kik az apai hatalom és kegyetlen szigor korlátlan elharapódzását törvényekkel akarták megszorítani, de a nép durva kedélyében ezek nem találtak visszhangra úgy, hogy a gyermekkitevések és gyermekgyilkosságok napirenden voltak.

Érdekes, hogy az ókor legendáinak és történetének egyes nagyobb alakjai, mint Hercules, Theseus, Gyrus és Romulus, kitett gyermekek voltak.

A régi rómaiaknál az apa korlátlan rendelkezési joga gyermeke fölött elég alkalmat nyújtott arra, hogy a gyermekgyilkosságok száma növekedjék. A Gracchusok, Cato és Cicero idejében az apának ezt a hatalmát már megnyirbálták ugyan, de később a császárság idejében a gyermekek iránt való jóindulat megint alábbszállott, ezeknek sorsa újból tűrhetetlenné vált, sőt még a kereszténység elterjedése sem tudta meggátolni, hogy gyermekgyilkosságok és gyermekkitevések ne történjenek.

Nem mondható kedvezőbbnek a gyermekek sorsa a régi görögöknél sem, kiknél a gyermekkitevés, gyermekgyilkosság általánosan bevett szokás volt. Mindenki előtt ismeretes Lykurgus kegyetlen törvénye, mely szerint a spártai anyának gyenge csecsemőjét le kell vetni a Taygetos hegyéről.

A középkornak népvándorlások és harczoktól feldúlt sötét éveiben nem igen volt alkalmá a társadalomnak elhagyatott gyermekeiről gondoskodni. Az a kevés humanista, ki szót emelt a gyermekkitevés ellen, nem sokat használt az ügynek. Szavuk üresen hangzott el a nagy pusztaságban. Egyedül az egyház fordított némi gondot az elhagyott gyermekekre. Már ekkor gondoltak olyan házakra, hol kitett lelenczek elhelyezhetők és gondozhatok legyenek s állítólag már a IV. században, létesült Trier-

ben ilyen célnak megfelelő intézet. Az első, fogalmainknak megfelelő lelecnház szintén az egyház befolyása alatt keletkezett 787-ben Milánóban. Milánó példáját követte Florencz, 1161-ben Nápoly és Velence (1380-ban), úgy, hogy Olaszországot a lelecnházak bölcsőjének mondhatjuk. Mindezek azonban tökéletlenek voltak s a kor harczias politikai viszonyai megbénították működésüket.

A XIV. századtól kezdve egészen a legújabb korig Európa különböző városaiban alakultak lelecnházak (Paris 1362., London 1687., Moszkva 1766., Szent-Pétervár 1770., Bécs 1784., Prága 1789. stb.), ezek azonban nem feleltek meg a modern követelményeknek és céljukat igazán nem érték el.

Mielőtt a kultúrnépek lelecnházain végig tekintenénk, érdekes és tanulságos látnunk, milyen fogalmak vannak a civilizálatlan és vad népeknek a gyermekápolás- és nevelésről és hogyan bánnak gyermekeikkel. Általánosságban azt tapasztalhatjuk, hogy ott, ahol a kereszténység tanai még nem vertek gyökeret, a gyermekkitévések és gyermekgyilkosságok gyakoriak és a kereszténység szellemének behatolása enyhítette csak a szülők kegyetlen hatalmát gyermekeik fölött.

Ó-Tahitiben, a Sandwich szigeteken, Ceylon szigeten és a délamerikai indiánoknál a gyermekgyilkosság meg van engedve. Az északamerikai vadnépeknél maguk a szülők ölik meg torzszülött gyermeküket. Ha Új-Walesben meghal egy gyermekágyas asszony, a férje a gyermeket a holt anyának emlőjére teszi és egy nagy kövel addig üti gyermekét míg meg nem hal.

Új-Ceylonban és a hottentottáknál maguk az anyák sajátkezüleg büntetlenül ölhetik meg gyermeküket. Malville szigetén megesik, hogy az asszonyok

újszülöttüket sarkuknál megragadják és fejüket addig vágják egy kőhöz, míg meghal.

Tonga szigetén az újszülöttek ujját levágják, néha meg is fojtják őket, hogy az istenek beteg rokonukat meggyógyítsák.

Aktuális ez idő szerint a khinaiak szokásáról beszélni, a mi a szegény gyermekekkel való bánásmódot illeti. Peking városában a kitett gyermekek száma évenként meghaladja a tízezret; ott gyakori azon szegény szülők száma, kik gyermeküket éjnek idején az utcára dobják. Ezeket azután az állam alkalmazottai, a kik az erre szánt szekeren hajnal hasadtával bejárják a várost, felszedik és az úgynevezett Ju-Ing-Langba viszik, a hol mandarinok ápolják és dajkák szoptatják őket.

A modern lelenczházak szervezetében egész a közelmúltig nagy szerepet játszott a forgó láda. Nagyon gyakran tapasztaltam, ha a lelenczügy iránt érdeklődők – néha orvosok vagy humanisták is – meglátogatták a «Fehér Kereszt»-lelenczházat, hogy első sorban csodálkozásuknak adtak kifejezést a fölött, hogy nem látnak forgóládát. Olyankor aztán megmagyarázom nekik ennek fölösleges, sőt káros voltát s hogy az a modern lelenczházakban – Olaszország néhány kisebb lelenczházat kivéve – már nem létezik.

A forgóláda oly apparátus, mely egy, a saját tengelye körül forgó fahengerből áll, domború oldalával nappal az utca felé, homorú oldalával az intézet felé fordult; éjjel azonban az egész apparátus megfordul, úgy hogy a homorú oldala néz az utca felé. Rendesen éjjel lopva vitték a gyermekeket a lelenczházba s a forgóláda oldalán alkalmazott csengetyű megnyomásával adták tudtára az intézet ápolószemélyzetének, hogy a forgóládban gyermek van.

A forgóláda alkalmazása természetesen nem bizonyult jónak s azért idővel majd mindenütt beszüntették. Nemcsak olyanok vitték ugyanis gyermeküket a lelenczházba, a kiket a nyomor kényszerített erre, hanem az ellenőrzés lehetetlensége miatt olyanok is, a kiknél csupán a szülői közöny szerepelt gyermekük elhagyásában. Minthogy e rendszer mellett rendszeresen már az első hónapokban nemcsak egészen megtelt az intézet, de annyi volt a föl vétel, hogy a gyermekeket nem lehetett jól elhelyezni, azért javarészüket elpusztult és sokszor az évnek nagy részében a lelenczház kapui zárva is maradtak.

Erkölcsei szempontból szintén hátrányos volt a forgóláda használata, mert alkalmat nyújtott könnyelmű és gonosz szülőknek arra, hogy kisedüktől első kétségbeesésük percében meggondolatlanul, könnyű módon megszabaduljanak.

Európában, Németország, Norvégia, Törökország és Svájc kivételével, majd minden országban van lelenczház. A mindinkább tért hódító szociális nyomor kényszeríti nemcsak a társadalmat, hanem az államot is arra, hogy a szülők által nem ápolható és nem gondozható gyermekekről gondoskodják s azoknak életét biztosítsa. Nemcsak egyes férfiak jótékonyága, a közjótékonyág, hanem az államok is óriási pénzáldozatokat hoztak lelenczházak felépítésére és fentartására. Nem kíméltek anyagi áldozatot, munkát, hogy a legnagyobb tökéletességgel felruházott intézetek alakuljanak a lelenczek befogadására. így aztán mindenhol a céljuk teljesen megfelelő, tökéletes berendezésű intézmények alakultak.

Bejártam nagy részét ezeknek a lelenczházaknak s örömmel tapasztaltam, hogy egyes lényegtelen különbségektől eltekintve, valamennyi lelenczház egy- és ugyanazon céljuk egyformán szolgál és felel meg.

Igyekezni fogok az olvasónak rövid és világos képet nyújtani Európa nagyobb lelenczházairól; jól esik a pauperizmus korszakában vigasztalást nyerni abban a látványban, melyet a jótékonyság eme fényes házai nyújtanak.

A modern lelenczintézet mintaképeül szolgálhatnak a francia lelenczházak. Nincsen ország, melyben a társadalom minden rétege és az állam a lelenczekért oly óriási áldozatokat hozott volna, mint épen Franciaországban. Az államnak határozottan körülírt és világosan megszövegezett törvényei élénk képét adják annak a gondosságnak, a melylyel Franciaország az elhagyatott gyermekeken segíteni akar. Pénzadományok, hagyatékok, gazdag dotációk szolgálnak erre a célra, úgy hogy már évekkel ezelőtt, a mikor más államokban a lelenczügy még kezdetleges állapotban volt, Franciaországban a mai viszonyoknak megfelelő modern intézményekről lehetett szó.

Franciaországban 1860-ban már 1681 lelenczház volt 76520 lelenczczel. Az ezekre fordított költség évenként meghaladta a 10 millió frankot. Mióta a forgóládát Franciaországban 1860-ban beszüntették, a lelenczek és elhagyott gyermekekről való gondoskodás kétféleképen történik: az egyik «Secours aux filles-mères» szerint szegény anyák, kiknek foglalkozása megengedi, hogy gyermeküket maguk gondozzák, három éven keresztül segélyben részesülnek. Ha az anya maga nem képes gyermekét gondozni, akkor a «Commission à bureau ouvert» útján a lelenczházba vétetik fel. Ezen bizottság az anya szegénységét csak abban az esetben kutatja, ha az anya magánál akarja gyermekét tartani. A gyermeket minden formalitás nélkül veszik fel, akár az anya, akár az atya, akár más személy hozza őt a lelenczházba. Ha a bába hozza be a gyermeket,

úgy a rendőrség közbenjárására van szükség. Egészséges gyermekek csak egy-két napig maradnak az intézetben, azután falusi ápolásra küldik őket. A Roussel-féle törvény szerint csak olyasszony szoptathat lelenczgyermeket, a kinek saját gyermeke 7 hónapnál idősebb vagy meghalt, hogy a lelenczgyermek mellett a sajátját ne szoptassa. A gyöngé, atrophias csecsemők az intézetben maradnak, a hol dajkák szoptatják őket, míg meg nem erősödnek. A lelenczháznak külön kórházi osztályai vannak különféle betegségek részére. A gyermekek 14 éves korukig maradnak falusi ápolás alatt, ennek letelével részint mesterségre adják őket, részint földmivelési telepre helyezik, részint az árvaházba kerülnek. De ekkor még nem szűnik meg a lelenczháznak gondoskodása, a mennyiben 21 éves korukig az intézet gyámsága alatt állanak. Állami közegek felügyelőkként vannak alkalmazva oly czélből, hogy a gyermekek jólétét ellenőrzzék.

A francia lelenczházakban a felvételnél a születési bizonyítványon kívül más okmányt nem követelnek, azonban megtagadják az anyának a gyermekkel való érintkezését. Ez az egyedüli erkölcsi hátránya a francia lelenczházaknak, ettől eltekintve azonban mondhatjuk, hogy feladatuk magaslatán állanak s azt a czélt, a melyet a francia intézmény maga elé tűzött, a legtökéletesebb eszközökkel fényesen éri el.

Valósággal dicshimnuszokat lehetne zengeni a még ma is sok helyen civilizátlan és barbárnak nevezett Oroszország lelenczintézeteiről. Magasztos érzelmeket kelt a szemlélőben az a nagyszerű gondoskodás, melyet Oroszország elhagyatott gyermekeire fordít.

Nincs talán ország, a hol a játékonyság és a fejedelmek bőkezősége oly messze ment volna ez irányban, nincs ország, a mely lelenczházak meg-

alkotásában oly fényűzést fejtett volna ki, mint Oroszország. Mindazokat – velem együtt – kik részt vettek a legutóbbi moszkvai orvosi kongresszuson, valósággal elragadta az a látvány, melyet a moszkvai és szentpétervári lelenczházak nyújtottak. Az összes köz- és jótékonyági intézetek közül ezek emelkedtek ki leginkább nagyság, valamint belső szervezetre vonatkozólag. A legmesszebbremenő kedvezményekben részesülnek itt az elhagyatott árvák és lelenczgyermek; valóságos jómód veszi őket körül és semmiben sem szenvednek hiányt.

A moszkvai lelenczházat II. Katalin czárnő 1764-ben alapította. Óriási 5 emeletes épületben vannak elhelyezve itt a csecsemők; húsz terem 980 ágygyal szolgál a csecsemők befogadására. Nyáron a nagy kertben levő 12 barakkban tartózkodnak a gyermek.

A lelenczház felvesz:

1. anyanélküli törvénytelen gyermekeket;
2. talált gyermekeket;
3. oly törvénytelen gyermekeket, kiknek anyja bár él, de ez nem képes őket felnevelni;
4. oly törvényes gyermekeket, kiknek anyja beteg vagy meghalt, atyjuk pedig oly szegény, hogy képtelen a családját fentartani: Az utóbbiak azonban csak egy éves korukig maradnak a lelenczházban.

Oly esetben, a mikor az intézetben dajkahiány mutatkozik, az anyát felhívják, hogy maga szoptassa gyermekét s ezért havonta $7\frac{1}{2}$ rubelt kap.

A lelenczházzal kapcsolatban 150 ágygyal berendezett kórház van beteg gyermekek és beteg dajkák részére. E kórháznak sebészeti, belgyógyászati, bujakóros és ragályos betegségek osztálya van.

Az idősebb beteg gyermekek a Mária-kórházban ápoltnak, a ragályos betegségben szenvedő dajkák a Pál-kórházba vétetnek fel.

A gyermekeket hét kormányzóságnak a kerületébe adják dajkaságba; minden kerület kórházzal és 41 iskolával rendelkezik.

Miként a moszkvai lelenczház, úgy a szent-pétervárit is II. Katalin czárnő alapította 1770-ben. Egy nagy, kőből épített palota ez, melynek első emeletén vannak a felvételi szobák, a falusi szoptató asszonyok várószobája, egy refectorium, a szolgák lakásai és egy terem, a hol a gyermekeket beoltják. A második emeleten az egészséges gyermekek termei, az orvosok lakóosztályai, laboratórium, könyvtár, sebészeti osztály és a mérőszoba vannak. A harmadik emeleten van 9 terem egészséges gyermekek részére, a negyedik emeleten a beteg dajkák és beteg gyermekek kórszobái vannak elhelyezve. A lelenczek felvétele reggel 9 órától este 9 óráig tart. Minden újszülött külön szoptató dajkát kap és körülbelül egy hónapig marad az intézetben; csak akkor, ha legalább 3500 grammnyi súlylyal bír, adják ki falusi ápolásba. A dajkaságba adott gyermekek 32 kerületben vannak elosztva, a melyeknek élén orvosok állanak. Minden kerület külön kórházzal rendelkezik beteg gyermekek részére.

Az orosz lelenczet az intézetbe való felvétel után, ha még megkeresztelve nincsen, az orthodox vallásra keresztelik. Bámulatos és valóban magasztos az a bánásmód, a melyben az orosz lelenczházak az ápoltaikat részesítik. Nemcsak az életnek tartják meg őket, hanem gondoskodnak arról is, hogy jövőjük biztosítva legyen. Az orosz lelencz oly nevelésben részesül, a milyenben jobbmódú családok gyermekei. Az elemi iskolák elvégzése után a tehetségesebb fiúnövendékeket a középiskolába, később egyetemre küldik, a hol mindig különös figyelemben részesülnek. A lányokat zenére, kézi munkára oltatják, sőt magasabb nevelésben is részesítik őket, úgy

hogy mint előkelő nevelőnők és tanítónők kerülnek ki a lelecnzházból. A fiú-lelecnzek 21, a leányok 18 éves korukban bocsáttatnak: "el. az intézet kebeléből, de előbb gondoskodnak megfelelő alkalmaztatásukról. Az elbocsátásnál a fiuk 18, a leányok 25 rubelt kapnak ajándécul, azonkívül elegendő ruhát, fehérneműt és azon 20 rubelt kamataival együtt, melyet az utolsó 4 esztendőben (évi 5 rubel) számukra félretettek. A lányokat gyakran férjhez adják s ilyenkor 100 rubel hozományt adnak nekik.

Oroszországnak van még egy harmadik, Ttfőbb lelecnzház a, melyet Mária czárnő Saratowban alapított. Az orosz lelecnzházak óriási jövedelmi forrással rendelkeznek. Ezen jövedelmeket azon kiváltságok alapján nyerik, a melyet nekik a czárok adtak. A lelecnzházak jogai közé tartoznak a kamarási méltóság adományozása, övék a kártyagyártás monopóliuma, az összes mulatságok tiszta jövedelmének 10%-a, s más hasonló jövedelmek.

A lelecnzházak bölcsője Olaszország. Mint már fõnt említettem, Olaszország volt az első állam, a melyben lelecnzház alakult. A pápaság fénykorában, a mely a jótékonyság fénykorának is mondható, Itália legkülönbözõbb városaiban igyekeztek az elhagyatott árvákról gondoskodni és ma már majdnem minden nagyobb városban van lelecnzház. Egész 1880-ig Olaszországban is – kevés kivétellel kis városokban – a forgóláda rendszere uralkodott; jelenleg, mint Európa többi lelecnzházaiban, okmányok alapján eszközöltetik a felvétel.

A lelecnzeket falura küldik, a hol addig maradnak, mig nagykorúságukat elérik. Érdekes, hogy az olasz lelecnzház mindig hajlékul szolgál volt ápoltjainak, s így gyakran előfordul, hogy 20-21 éves lányok tartózkodnak a lelecnzházban, a hol mindennel el lesznek látva.

Angliában az elhagyatott gyermekek ellátása leginkább a szülők segélyezése útján történik. Az elhagyatott gyermekekre itt legtöbbet áldoz a társadalom. A társadalom alapította Londonban a «Foundling Hospitált», a melyben azonban a felvétel csak korlátolt. Az évi felvétel körülbelül 500 és csak egészséges és szegény anyák első szülötét veszik fel, abból a helyes szempontból indulva ki, hogy jobb kevesebb gyermeket jól gondozni, mint sokat rosszabbul. Ugyancsak a társadalom áldozata révén áll fenn a «Barnardo's homes», mely elhagyatott és törvénytelen gyermekekre évente körülbelül 5 millió koronát költ.

Még a 70-es években minden osztrák tartomány bír lelenczházzal. Ezekből jelenleg ma csak a bécsi és prágai (német és cseh osztálylyal) működik.

A bécsi lelenczházat II. József császár alapította. E lelenczház szülőosztálylyal van kapcsolatban. Maga a lelenczház nagy épület 16 teremmel; körülbelül 150 dajka 200-300 gyermekkel van állandóan az intézetben. Felvétetnek a lelenczházba a szülőosztályban és az utcán született gyermekek, és csak időleges a felvétel törvényes gyermekeknél is, különösen akkor, ha az anya beteg, börtönben van, vagy meghalt. A gyermek 6 éves koráig marad az intézet felügyelete alatt s ezután az illetőségi község által neveltetik.

A prágai lelenczház, a mely az utóbbi években újonnan épült, minden modern követelménynek megfelelő nagy tágas, kétemeletes épület, nagy kerti helyiséggel.

E lelenczházba felvétetnek vagy a vele kapcsolatban lévő szülőházból kikerült, vagy a magánlakásokban született gyermekek. A gyermekek a lelenczházban maradnak, míg bizonyos súlyt el nem érnek.

A gyermekeket a lelenczházban vagy a szülöházból kikerülő anyjuk, vagy önként jelentkező dajkák szoptatják. Hogy a kapocs az anya és a gyermek közt megmaradjon, sokszor az anya vagy rokona gondozására bízzák a gyermeket. Hat éves korában a gyermek vagy az illetőségi községbe kerül, vagy a karolinenthaler fiók-lelenczházba, A gyermekek a lelenczházban kiváló gondban részesülnek, ápolásukra és gyógykezelésükre nagy súlyt fektetnek, úgy hogy a prágai lelenczház mint csecsemőkórház is a legjobbak közé tartozik.

Németországban a községek gondoskodnak az elhagyatott gyermekekről, úgy hogy a szülőket vagy hozzátartozókat segítézik. Berlinben a kiadott gyermekeket 4 éves korukig rendőrileg ellenőrzik. Különben az állam igen keveset tesz a törvénytelen gyermekek érdekében, legfeljebb a gyermek atyját kényszerítik törvényileg, hogy a gyermektartás díjához hozzájáruljon. E viszonyoknak tulajdonítandó, hogy Németországban a csecsemők halandósága oly nagy.

Svájcban, Norvégiában csak magánosok jóindulatára és bőkezűségére van bízva az elhagyatott gyermekek ügye. Árvaházaktól és gyermekkórházaktól eltekintve nincs intézet, mely az elhagyatott gyermekekről gondoskodnék.

Magyarországon, a mely a kiegyezés óta szédületes módon fejlődött a civilizáció terén, ámbár a lelenczügy érdekében több emberbarát fáradozott, látván azt az óriási pusztulást, mely az ország kisdedei közt fennáll, erős ellenállásra talált az az eszme, hogy lelenczház létesüljön. De már 1870-ben megindult a társadalom körében egy mozgalom árva és elhagyatott gyermekek felsegélyezésére és megalakult az *első budapesti gyermekmenhely* elhagyatott, kitett és különösen oly gyermekek részére,

kiknek szülői börtönben vagy kórházban voltak. Az első budapesti gyermekmenhelynek 1880-ban már 338 ápolója volt.

A menhely a felvett gyermekeket azonnal szoptató asszonynak adja át és csak igen gyenge gyermekek maradnak az intézetben, a hol dajkák szoptatják őket. A menhely által kiadott gyermekek nagy része a fővárosban helyeztetik el. A fővárosban elhelyezett gyermekeket az intézeti apácák kétszer hetenkint meglátogatják és az eredményről jelentést tesznek a főorvosnak. Az intézeti orvos részéről havonként egyszer történik a gyermekek ellenőrzése. Hogy a Budapesten kiadott gyermekek gyarapodásáról a menhely vezetősége meggyőződést szerezzen, ezeket kétszer hetenkint bemutatják az intézetnek. A vidéken az ellenőrzés a községi orvosok által történik.

Az országos betegápolási alap létesítése óta a menhely a gyermekeket 7 éves korukig a betegápolási alap terhére veszi fel.

1885-ben alakult és 1886-ban kezdte meg működését a *Fehér Kereszt Egyesület*, mely kezdetben csak gyermekágyasok ápolására és segélyezésére szorítkozott, ez által akarva az elhagyatott gyermekek megmentését előkészíteni.

Ez időtől fogva bámulatos gyorsasággal javultak az elhagyatott gyermekek és csecsemők halandósága tekintetében az állapotok.

Az angyalcsinálás mestersége, a mely ez időkig, különösen a fővárost környező falvakban, rettenetes járványként pusztította csecsemőinket, a megalakult intézetek működésével lassankint alászállott, ma már egészen megszűnt. A Fehér Kereszt egyesület nemsokára megalakulása után elérte a célját. A csábításnak áldozatul ejtett nőket megmentette a kétségbeeséstől, a szegényre és pusz-

tulásra született lelenczgyermeket megmentette az életnek és a nemzetnek.

1894-ben a Fehér Keresztnek és ezzel kapcsolatban a magyarországi lelenczügynek történetében fontos fordulat állott be.

Hieronymi Károly belügyminiszter a Fehér Keresztet nagy erkölcsi és anyagi támogatásban részesítette. Elrendelte, hogy ez ezen intézet által felvett gyermekek tartási díját az illetőségi községek megtérítsék, ezzel módot nyújtva az intézetnek arra, hogy nagyobb számban, majdnem korlátlanul vegye fel és gondozza az elhagyatott gyermekeket.

Napról-napra szaporodott a felvett árvák és lelenczek száma.

Az intézet nemcsak Pest-megyében, hanem a vele szomszédos vármegyékben is kénytelen volt lelencztelepeket létesíteni.

1899-ben a belügyi kormány szabályrendeletet adott ki a 7 éven aluli gyermekek gondozásáról és e gyermekek gondozását szerződésileg első sorban a Fehér Kereszt országos lelenczház egyesületre és 11 vidéki fiókjára bízta. A Fehér Kereszt országos lelenczház intézetének ápolójai egy nagy kétemeletes központi házban és az Erzsébet alapítványi ház nagy részében nyernek elhelyezést. Az első emelet és az Erzsébetház egészséges csecsemők, a második emelet beteg csecsemők részére van fõntartva. Külön osztály van szembetegek, bélbántalmak és bujakkóros csecsemők számára; van azonkívül egy melegítõ szobája koraszülött, gyengén fejlett gyermekek részére. A gyermekek átlagos napi felvétele 15; felvétetnek szülõházakban, magánházakban született, vagy a hatóság által beutalt és a telepekrõl betegen visszahozott gyermekek. A szopós gyermekek mellé dajkául lehetõleg az anyát veszik fel; ha az anya dajkának nem alkalmas, avagy beteg, elhalt, börtön-

ben van stb., úgy gyermekét fizetett dajkák szoptatják. A csecsemők az intézetben maradnak, míg legalább 3500 grammot el nem érnek. A csecsemőket csak szoptató asszonynak adják dajkaságba; s e tekintetben a Fehér Kereszt országos lelenczház egyesület sokkal szerencsésebb, mint bármely európai lelenczház. Míg a többi európai lelenczház kivétel nélkül jó szoptató tápanyágban szűkölködik, addig a Fehér Kereszt lelenczház bőven rendelkezik egészséges szoptató asszonyokkal. Ez öröndetes ténynek tulajdonítható azon kedvező halálozási arány, a mely a Fehér Kereszt lelenczházban van. A csecsemőket csak oly szoptató anyának adják dajkaságba, a ki a saját gyermekét már elválasztotta, vagy a kinek saját gyermeke meghalt (Roussellelé törvény mintájára). Nagyobb gyermekeket csak oly tápanyának adnak, ki jobb módú; mindig előnyben részesül az olyan, kinek nincs gyermeke.

A Fehér Kereszt lelenczházban a gyermekek 7 éves korukig maradnak gondozás alatt, melynek leteltével vagy az anyjuk átveszi, vagy az illetőségi község gondozásában veszi őket.

E lelenczházban a gyermek anyja mindig rendelkezik gyermeke fölött; gyermekét a lelenczház kötelékéből bármikor kiveheti.

A francia rendszer mintájára a szülőket segítése által is elősegítik a gyermekek nevelését.

A Fehér Kereszt lelenczház több specialis lelenczteleppel rendelkezik; e specialis rendszernek lényege abba nyilvánul, hogy módot nyújt az anyának arra, hogy gyermekét kiszoptassa, Ily telep létesült gyengén fejlett és koraszülött gyermekek részére, a veleszületett bujakórban szenvedő gyermekek számára és végül oly gyermekeknek, kiknek szülei annyira ragaszkodnak hozzájuk, hogy idegen dajkaságba kiadni nem akarják. Nem szükséges külön kiemel-

nem, mennyire üdvös intézkedés ez, hiszen tudjuk, az anya teje milyen előnyökkel rendelkezik a dajka teje fölött.

A Fehér Kereszt lelenczház által dajkaságba adott gyermekek felügyelete kinevezett telep orvosok és központi ellenőrző orvosok útján történik. A telep orvosok ellenőrzése 14 naponként történik, a központi ellenőrző orvos pedig minden gyermeket évenként legalább négyszer köteles a tápanya lakásán váratlanul meglátogatni.

A Fehér Kereszt lelenczház az ország 11 nagyobb városában fiók-lelenczházakat alapított, a melyek a központi intézet mintájára működnek.

Igyekeztem soraimban az olvasónak Európa nagyobb lelenczházairól és a lelenczek sorsáról egy rövid áttekintést nyújtani. Azt hiszem, meggyőződést lehet szerezni ezekből arra, hogy a lelenczekről való gondoskodás és a lelenczházak megalkotása a kultúrának okszerű következménye volt. Csak a műveletlen és vad népek dobják kéréseiket a pusztulás örvényébe védtelen csecsemőiket és gyermekeiket.

Nem tartozik ide azt fejtegetni, vajjon az erkölcsi fejlődés a civilizáció nagy, fárasztó és lázas munkálkodásában irányától el-, vagy talán vissza lett térítve, annyi azonban bizonyos, az alsóbb néposztály erkölceit nem az szabályozza, hogy van-e lelenczház vagy nincsen.

A civilizált ember minden mellékgondolat nélkül Krisztus szavaival él: «Engedjétek hozzám jönni a kisdedeket!»